

Олійник О. М.

ORCID: 0000-0002-0083-9960

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник відділу історії країн Азії та Африки

Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

Ключові слова: Китай, Україна, ООН, ЄС, США, співробітництво.

В умовах затяжної війни важливим фактором перемоги над ворогом є посилення дипломатичної складової боротьби проти супротивника. У цьому контексті надзвичайно відповідальним напрямом роботи дипломатичного корпусу України є зміцнення відносин із стратегічними партнерами. До цієї групи партнерів також належить і КНР, з якою Україна також має відносини стратегічного партнерства. Китай є одним із найбільших торговельних партнерів України. За даними Держстату України за 2021 р., Китай посідав перше місце серед зовнішніх торговельних партнерів України. Обсяг двосторонньої торгівлі між країнами за відповідний період становив 18,9 млрд дол. США, при цьому 36,7 % припадало на продукцію залізорудної промисловості, а 31,9 % – на сільськогосподарську продукцію. Упродовж років Китай був найбільшим покупцем української кукурудзи, пшениці та сонячної олії. Однак через російську війну проти України обсяг двосторонньої торгівлі між країнами значно скоротився. За 8 місяців 2022 р. обсяг українського експорту до Піднебесної скоротився на 71 % з 5,7 млрд дол. США до 1,7 млрд дол. США. Через блокаду російським ВМФ українських портів експорт зернових до КНР майже повністю припинився. Відповідно ділові відносини між країнами фактично були заморожені [1].

Однак Китай не залишився байдужим до подій в Україні. Пекін чітко окреслив базові зовнішньополітичні концепти щодо цієї війни. Керівництво Піднебесної заявило, що воно виступає за дотримання принципів мирного співіснування без винятків для будь-якої сторони, основоположними серед яких є повага до територіальної цілісності та державного суверенітету, невтручання у внутрішні справи іншої сторони та незастосування сили у вирішенні спірних питань. Хоча

китайське керівництво відкрито не засудило агресію РФ проти України, проте своїми наступними діями воно довело, що прислуховується до позиції ООН та міжнародного співтовариства щодо засудження агресії Росії. Так, китайські банки відмовилися здійснювати операції з російськими банками, щодо яких було запроваджено санкції про заборону співпраці. Китай, що є надзвичайно важливим для України, відмовився надавати широкомасштабну технічну та військову допомогу РФ [2]. Росії було відмовлено в ремонті військової техніки та постачанні продукції подвійного призначення [3].

З метою продемонструвати відповідальну позицію Пекіну щодо врегулювання військового протистояння між Москвою та Києвом зовнішньополітичне відомство КНР оприлюднило ініціативу Сі Цзіньпіна з 12 пунктів щодо врегулювання російсько-українського конфлікту. Уже в першому пункті ініціативи повідомляється, що загальновизнане міжнародне право, включно із цілями та принципами Статуту Організації Об'єднаних Націй, має суворо дотримуватися. Далі в документі зазначається, що потрібно ефективно підтримувати суверенітет, незалежність і територіальну цілісність усіх країн. Усі країни, великі чи малі, сильні чи слабкі, багаті чи бідні, є рівноправними членами міжнародного співтовариства. Усі сторони повинні спільно підтримувати основні норми, що регулюють міжнародні відносини, і захищати міжнародну чесність і справедливість. Автори документа також підкреслюють, що слід заохочувати рівне й однакове застосування міжнародного права, а подвійні стандарти слід відкидати [4].

Після оприлюднення ініціативи китайський лідер відвідав РФ із метою отримання підтримки з боку злочинного очільника Кремля, однак його очікування не виправдалися. Російський президент не поспішив підтримати свого візаві, повідомивши, що запропонований документ можна буде використати в майбутньому. Сі Цзіньпін повернувся до Пекіну дещо дезорієнтованим і відклав свій дзвінок Президенту України Володимирі Зеленському до кращих часів [5].

У цьому контексті важливими видався візит президентів Франції Еммануеля Макрона та Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн до Пекіну у квітні 2023 р. Європейські лідери прибули до Китаю з метою наочного переконання в позиції невтручання Пекіну в російсько-українську війну та ненадання РФ будь-якої матеріальної та військової допомоги з боку Китаю. Лідери ЄС офіційно попередили Сі Цзіньпіна, що у випадку надання Китаєм широкомасштабної військової допомоги Росії Китай очікують тяжкі часи. Зі свого боку голова КНР запевнив європейських гостей у відданості принципам верховенства міжнародного права та дотримання положень статуту ООН. Він ще раз оголосив позицію Китаю щодо російсько-українського конфлікту, яка полягає в

тому, що Китай поважає суверенітет, незалежність і територіальну цілісність усіх країн, у тому числі України, а воюючі сторони повинні припинити військові дії та розпочати перемовини для врегулювання конфлікту. Зі свого боку європейські гості пообіцяли Пекіну посилювати економічну співпрацю. Уже під час візиту Франція та Китай підписали рамкову угоду із запуску другої лінії кінцевої збірки літаків Airbus на суму 30 млрд дол. США. А Урсула фон дер Ляєн пообіцяла Сі Цзіньпіну сприяти в ратифікації Всебічної інвестиційної угоди між ЄС і Китаєм [6].

Окрилений успіхом від перемовин з європейськими партнерами китайський керманіч не примусив себе довго очікувати, і невдовзі китайська сторона повідомила про бажання лідера КНР провести телефонну розмову з Президентом України Володимиром Зеленським. Годинна телефонна розмова між лідерами двох країн відбулася 26 квітня. Президент України оцінив переговори як «тривалі та змістовні». Він також подякував китайському партнеру за гуманітарну допомогу, яку надає Китай. Під час розмови Сі Цзіньпін підтвердив готовність Китаю виступити посередником у врегулюванні російсько-українського конфлікту, сприяти припиненню військових дій і початку переговорів з реалізації плану щодо встановлення миру в Україні. Він також повідомив, що готовий направити спеціального представника з євразійських питань до України з метою початку запропонованої ініціативи. Як кандидатуру на посаду спецпредставника було запропоновано Лі Хуї. Відомо, що Лі Хуї є кадровим дипломатом і впродовж десяти років працював послом КНР у РФ [7].

На думку колишнього міністра закордонних справ Китаю Цін Гана, телефонна розмова між лідерами України та Китаю є важливим кроком з боку Китаю для просування політичного врегулювання кризи в Україні [8]. Директор Інституту досліджень Росії, Східної Європи та Центральної Азії Академії суспільних наук Китаю Сунь Чжуанчжі висловив застереження, що існує безпосередня небезпека та ризики того, що криза стане постійною та довгостроковою проблемою, а її побічні ефекти накопичуватимуться та загострюватимуться. На думку наукового співробітника Інституту міжнародних досліджень Су Сяохуей, телефонна розмова президента Сі Цзіньпіна допоможе більшій кількості країн, особливо європейських, краще зрозуміти наміри Пекіну та те, яку роль відіграє Китай [9].

Речник Білого дому з питань національної безпеки Джон Кірбі під час бесіди з журналістам позитивно оцінив результати телефонної розмови Сі Цзіньпіна із Зеленським. Він також зауважив, що «мир не буде стійким або надійним, якщо українці та президент Зеленський

особисто не будуть приймати участь у його встановленні та підтримувати цей процес» [10].

Жозеп Боррель, верховний представник Європейського Союзу із закордонних справ і політики безпеки, заявив журналістам під час перебування в столиці Колумбії Боготі, що «дуже важливо, щоб Китай вів переговори з Україною». Він також нагадав, що «ми всі хочемо миру» [10].

Оцінюючи результати телефонної розмови лідерів України та Китаю, а також реакцію світової спільноти, можна зробити висновок, що ця розмова відкриває нову сторінку у відносинах між Китаєм та Україною, а також створює можливості для припинення російсько-української війни та відновлення територіальної цілісності України. Враховуючи зобов'язання голови КНР, які він фактично підтвердив під час візиту європейських лідерів до Пекіну, а також вплив Китаю на РФ, Україна може розраховувати на конструктивний внесок китайських партнерів у справу перемоги над Москвою. У цьому контексті важливим є рішення Президента України про призначення послом України до КНР Павла Рябікіна.

Розмова президентів України та Китаю, призначення спеціального представника Китаю в Україні, а також призначення нового посла України в Китаї є проявом бажання керівництва двох країн активізувати двосторонні відносини і вийти на новий рівень співробітництва. Історія відносин між двома країнами свідчить про успішний досвід співпраці між Києвом і Пекіном, а сторони мають значний потенціал співпраці в різних сферах.

Оскільки як Україна, так і Китай уже мають низку укладених перспективних угод, які були підписані раніше, це дає змогу вже розпочати співпрацю, зокрема, у сферах сільського господарства, енергетики, житлового будівництва, промислової кооперації, науці та інших. Для виведення відносин на більш продуктивний рівень перспективними також є такі напрями співпраці:

- на регулярній основі (принаймні раз на рік) проводити засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та КНР. Під час проведення засідань потрібно провести аналіз стану торгово-економічного співробітництва, оцінити стан співпраці сторін в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», виявити слабкі місця у відносинах сторін і вживати ефективні заходи щодо їх виправлення, а також визначати перспективні напрями співробітництва та спільні проекти;

- опрацювати пропозиції щодо активного залучення китайської сторони до післявоєнного відновлення України та ролі нашої держави у поглибленні масштабного економічного співробітництва у форматі Китай – Європа;

– активізувати інформаційну співпрацю між Україною та Китаєм для забезпечення громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій публічно оголошеною інформацією про зовнішнь-ополітичну діяльність обох країн, про події та явища в обох країнах, а також у цілеспрямованому поширенні за межами країн державними органами й об'єднаннями громадян, засобами масової інформації та громадянами всебічної інформації про Україну та Китай;

– разом із китайською стороною розробити та прийняти спільну декларацію України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства в нових історичних умовах з урахуванням глобальних змін у світі, а також ситуації в Україні та Китаї.

Література:

1. Державна служба статистики України. Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. China State Banks Restrict Financing for Russian Commodities. Bloomberg. February 25, 2022. Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-25/chinese-state-banks-restrict-financing-for-russian-commodities>.

3. China Won't Supply Russia With Military Equipment After U.S. Warnings. Newsweek. March 21, 2022. Режим доступу: <https://www.newsweek.com/china-russia-military-equipment-ukraine-invasion-america-biden-warnings-xi-jinping-1689938>.

4. China releases 12-point peace plan for Russia-Ukraine war / Timothy H.J. Nerozzi // Fox news. February 24, 2023. Режим доступу: <https://www.foxnews.com/world/china-releases-12-point-peace-plan-russia-ukraine-war>.

5. The leaders of China and Russia have finished talks. Here are some takeaways / Emily Feng Charles Maynes // npr. March 22, 2023. Режим доступу: <https://www.npr.org/2023/03/22/1165066688/xi-jinping-putin-talks-china-russia-ukraine>.

6. Xi holds trilateral meeting with Macron, von der Leyen. Xinhua. April 7, 2023. Режим доступу: http://www.china.org.cn/world/2023-04/07/content_85216501.htm.

7. Відбулася телефонна розмова Президента України з Головою КНР. Офіційне інтернет-представництво Президента України. 26 квітня 2023 року. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vidbulasya-telefonna-rozmova-prezidenta-ukrayini-z-golovoyu-82489>.

8. China's Xi speaks with Zelensky for first time since Russia's invasion of Ukraine / Steven Jiang, Nectar Gan, Simone McCarthy and Radina Gigova // CNN. April 26, 2023. Режим доступу:

<https://edition.cnn.com/2023/04/26/europe/xi-jinping-zelensky-phone-call-intl/index.html>.

9. Beijing's role as peacemaker gains stature / ZHANG YUNBI // China Daily. April 28, 2023. Режим доступу: <https://global.chinadaily.com.cn/a/202304/28/WS644aa2cfa310b6054fad03c5.html>.

10. The U.S. and France welcome the Xi-Zelensky call, but Washington underlines its skepticism. Agence France-Presse. April 26, 2023. Режим доступу: <https://www.nytimes.com/live/2023/04/26/world/russia-ukraine-news>.

УДК 327.82+327.36 (510)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-49>

Рябець Н. М.

ORCID: 0000-0003-2974-2975

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного менеджменту

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ: ГЕОЕКОНОМІЧНІ І ГЕОПОЛІТИЧНІ АМБІЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: Китай, гегемон, «м'яка сила», «Пекінський консенсус».

Формування конкурентоспроможної економіки є одним із домінуючих пріоритетів соціально-економічної політики національної держави в сучасних умовах глобалізації та посилення турбулентності конкурентного середовища. За останні десятиліття збалансована політика уряду Китаю сприяла тому, щоб країна стала другою у світі за величиною економікою, найбільшим експортером товарів і водночас другим за обсягом імпортером товарів, другим за величиною реципієнтом іноземних інвестицій, найбільшим власником валютних резервів тощо. Китай набуває лідируючих позицій за обсягами фінансування науки та досліджень, високотехнологічного експорту, банку патентів, чисельністю науково-дослідницького персоналу, постійно зростаючою продуктивністю праці завдяки створенню потужної інноваційної компоненти.